

Dr Iwona MANDRZEJEWSKA-SMÓL

Zakład Pedagogiki Pracy i Andragogiki
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

ROLA I ZNACZENIE DORADCY ZAWODU W PLACÓWKACH OŚWIATOWYCH

Znaczenie szkoły ogólnokształcącej w obszarze działań zawodoznawczych

Analiza literatury przedmiotu, jak również przeprowadzone do tej pory badania wskazują na zjawiska świadczące o dużych brakach w prowadzeniu właściwej działalności zawodoznawczej w polskich szkołach. Już w latach 80. ubiegłego stulecia określało się je mianem zjawisk niepożądanych i zaliczało do nich między innymi: zwiększenie się liczby młodzieży przerywającej naukę w szkołach zawodowych; niechęć do podejmowania pracy w zawodzie wyuczonym, związaną najczęściej z przypadkowym wyborem zawodu oraz niewiedzą, na czym ma polegać przyszła praca; brak zgodności wykonywanej pracy z zawodem wyuczonym; nadmiernie wzrastająca fluktuacja młodych kadr, będąca konsekwencją braku informacji dotyczącej przyszłego zawodu i stanowiska pracy; brak zainteresowania, a wręcz niechęć do wybranej pracy zawodowej¹.

W chwili obecnej, biorąc pod uwagę zmiany w sytuacji gospodarczej i polityczno-ekonomicznej naszego kraju, związane z wejściem do Unii Europejskiej jak i niepokojąco wysoki procent bezrobocia, niezbędna jest wręcz młodym ludziom, wchodzącym na rynek pracy, wiedza o istniejących zawodach, o aktualnej sytuacji na tym rynku, o jego perspektywach, a także o instytucjach, które mogą pomóc w zdobyciu takiej wiedzy.

Jeden z najbardziej upowszechnionych raportów oświatowych zatytułowany: *Edukacja – jest w niej ukryty skarb* Jaques'a Delorsa podejmuje problematykę orientacji zawodowej na etapie nauki w szkole średniej. Zdaniem autorów

¹ J. Walukowa, *Wybór zawodu a przyszła praca*, [w:] *Orientacja i poradnictwo zawodowe w szkole podstawowej*, red. W. Rachalska, Warszawa 1980, s. 89.

tego opracowania, to właśnie w szkole średniej młodzież wybiera drogę, którą zamierza wejść do życia dorosłego i świata pracy. Zdaniem twórców raportu, szkoła ta powinna być w stanie zdiagnozować potencjał każdego z uczniów, jak również zadbać, w miarę możliwości, o dostępność specjalistów do spraw orientacji zawodowej, co ułatwiłoby wybór dziedziny studiów (z uwzględnieniem potrzeb rynku pracy) i pomogło rozwiązać problemy społeczne niektórych uczniów².

Nie ulega wątpliwości, że istotność i doniosłość powyższych ustaleń jest niezaprzeczalna. Niemniej jednak określenie szkoły średniej jako etapu edukacji, na którym powinno realizować się założenia orientacji zawodowej jest co najmniej dyskusyjne. Bowiem, istnieje potrzeba, a wręcz konieczność realizowania usystematyzowanych działań zawodoznawczych, które nie ograniczają się jedynie do orientacji zawodowej, co najmniej na etapie szkoły gimnazjalnej. To właśnie już na tym etapie kształcenia uczniowie zmuszeni są podejmować decyzje, które sięgają swoimi skutkami daleko w przyszłość. Dotyczy to głównie wyboru dalszej drogi edukacyjno-zawodowej. Dla wielu z nich pomoc w tym zakresie, na etapie kształcenia ponadgimnazjalnego, może okazać się spóźniona.

Ukończenie gimnazjum pozwala na podjęcie przez ucznia dalszej drogi kształcenia. Aktualna oferta edukacyjna szkół ponadgimnazjalnych charakteryzuje się różnorodnością, bowiem proponuje kształcenie w następujących typach szkół:

- trzyletnich liceach ogólnokształcących i liceach profilowanych,
- czteroletnich technikumach,
- oraz zasadniczych szkołach zawodowych, w których okres nauczania nie jest krótszy niż dwa lata i nie dłuższy niż trzy.

Tak więc, kwalifikacje zawodowe uzyskać można w dwu lub trzyletniej zasadniczej szkole zawodowej, czteroletnim technikum lub trzyletnim technikum po zasadniczej szkole zawodowej, a także w dwuletniej (lub o krótszym czasie kształcenia) szkole policealnej po liceum ogólnokształcącym, liceum profilowanym i technikum.

Z powyższego wynika, że przede wszystkim gimnazja, licea ogólnokształcące i licea profilowane są szkołami, które powinny podjąć problem orientacji zawodowej organizując ją w formie profesjonalnego doradztwa prowadzonego przez doradców zawodowych.

Biorąc pod uwagę ogólne rozważania na temat szeroko pojętej orientacji, poradnictwa i doradztwa zawodowego, uznać można, iż istnieje konieczność rozpatrywania wyboru zawodu już na etapie nauki w szkole z tym, że problem preorientacji zawodowej charakterystyczny jest dla etapu przedszkolnego oraz szkoły podstawowej, problem doradztwa zawodowego – dla gimnazjum, liceum

² J. Delors, *Edukacja – jest w niej ukryty skarb. Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku*, Warszawa 1998, s. 134–135.

ogólnokształcącego i liceum profilowanego, natomiast problem poradnictwa zawodowego – dla zasadniczej szkoły zawodowej, technikum oraz szkół policealnych.

Reforma oświaty w Polsce spowodowała zmiany dotyczące systemu orientacji i poradnictwa zawodowego. Rola poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej stała się ważnym elementem w całokształcie oddziaływań wychowawczych przygotowujących młodzież do świadomego i trafnego wyboru zawodu oraz drogi dalszego kształcenia. Proces wychowawczy ma za zadanie stymulować rozwój zawodowy ucznia, przygotować go do wyboru kierunku kształcenia zgodnie z jego preferencjami zawodowymi, kształtować jego postawę do aktywnego uczenia się i zdobywania rynku pracy. Właściwie prowadzona orientacja zawodowa w szkole umożliwia przygotowanie młodzieży do prawidłowego podejmowania decyzji zawodowych a także edukacyjnych.

Rozwój orientacji i poradnictwa zawodowego w Polsce możliwy jest do realizacji pod warunkiem przyjęcia założeń, które uwzględniają specyfikę i dorobek teoretyczny poradnictwa zawodowego, trendy europejskie, strukturę nowego systemu edukacji a także możliwości finansowe resortu edukacji. Najważniejsze z nich przedstawiają się następująco:

1. Poradnictwo zawodowe powinno obejmować działaniami wychowawczymi całą populację dzieci i młodzieży na różnych etapach kształcenia a szczególnie w okresie podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych po ukończeniu nauki w gimnazjum, a także po ukończeniu nauki w liceum oraz w okresie podejmowania decyzji zawodowych po ukończeniu studiów wyższych.
2. W procesie orientacji zawodowej uczeń jest podmiotem oddziaływań wychowawczych, których celem jest przygotowanie do samodzielnego podejmowania kolejnych decyzji zawodowych i edukacyjnych, a po zakończeniu nauki decyzji wejścia na rynek pracy, w oparciu o sprecyzowaną ścieżkę kariery zawodowej.
3. Orientacja zawodowa, której celem jest udzielanie pomocy uczniom w podejmowaniu kolejnych decyzji edukacyjnych i zawodowych, powinna być jednym z ważniejszych zadań wychowawczych szkół różnych typów i powinna być ona „wpisana” w plan wychowawczy szkoły.
4. Proces edukacji powinien być maksymalnie wykorzystany do realizacji zadań orientacji zawodowej.
5. Orientacja zawodowa powinna być realizowana przez nauczycieli wszystkich typów szkół (w tym również wszystkich szkół zawodowych), wszystkich przedmiotów, bloków programowych i ścieżek edukacyjnych a przede wszystkim tych, w których zawarte są treści zawodoznawcze.
6. Poradnie psychologiczno-pedagogiczne powinny wspierać działania nauczycieli różnych typów szkół w zakresie realizacji zadań orientacji zawo-

dowej poprzez dostarczanie szkołom materiałów informacyjnych, szkolenie nauczycieli w prowadzeniu zajęć zawodoznawczych i warsztaty z młodzieżą.

7. Szkoły i poradnie mogą spełniać powierzone im zadania pod warunkiem utworzenia sprawnie działającego systemu informacji zawodowej.
8. Realizacja tych zadań wymaga zintegrowanych działań wszelkich resortów i instytucji realizujących cele poradnictwa zawodowego³.

Tak jak to już zostało podkreślone wcześniej, orientacja i poradnictwo zawodowe prowadzone w szkole gimnazjalnej stanowi niezwykle ważny etap przygotowania do podjęcia trafnej decyzji zawodowej i szkolnej. Uczniowie tej szkoły, bowiem nie posiadając jeszcze wystarczającej wiedzy o świecie jak i również mając trudności w dokonaniu obiektywnej samooceny zmuszeni są podejmować decyzje, które sięgają swoimi skutkami daleko w przyszłość. Dlatego też oczekują pomocy w obraniu właściwej drogi życiowej od osób dorosłych. Osoby te jednak nie mogą podejmować decyzji za nich, lecz powinny przygotować ich do wyboru zawodu jak i dalszej drogi edukacyjnej tak, aby wybór ten był w pełni dojrzały i świadomy. W związku z tym na szczeblu kształcenia gimnazjalnego uczniowie powinni poznawać różne zawody, drogi do ich zdobycia, własne preferencje zawodowe, rozwijać umiejętności adaptacyjne oraz umiejętność zdobywania informacji jak zachować się na rynku pracy.

W podstawie programowej do kształcenia dla gimnazjum mocno usytuowane są zapisy na rzecz orientacji zawodowej realizowane przede wszystkim za pomocą przedmiotów, takich jak „Wiedza o społeczeństwie”, „Technika” i „Informatyka”, a podczas całej nauki w tej szkole można wyróżnić trzy etapy tej działalności:

I etap – I klasa – „Uczeń poznaje różne zawody”.

II etap – II klasa – „Uczeń poznaje siebie”.

III etap – III klasa – „Kim będę – uczeń poznaje ścieżki kształcenia ponadgimnazjalnego”⁴.

Mimo iż gimnazjum jest niezwykle ważnym etapem przygotowania do podjęcia decyzji zawodowej i szkolnej stanowi jedynie jeden z etapów przygotowania młodych ludzi do wyboru przyszłego zawodu a także do ich funkcjonowania w warunkach gospodarki wolnorynkowej. Wymaga to od szkół zespolenia działań, sił i środków do osiągnięcia tego celu. Ich absolwenci powinni być dobrze przygotowani do prawidłowego funkcjonowania we współczesnym świecie, charakteryzującym się szybkimi przemianami społecznymi i gospodarczymi, tendencjami do integracji i globalizacji oraz szybkim rozwojem postępu naukowo-technicznego.

³ Por. K. Lelińska, *Orientacja i poradnictwo zawodowe w nowym systemie edukacji*, „Nowa Edukacja Zawodowa” 2000, nr 2, s. 31–34.

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 1999 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego (Dz. U. Nr 14, poz. 129).

W nowym systemie edukacji działalność szkół różnych typów z zakresu orientacji zawodowej podzielona jest na etapy, w zależności od wieku uczniów.

Etap I – wstępnej orientacji zawodowej – obejmuje dzieci klas I–III w szkole podstawowej. W nauczaniu początkowym – w ramach kształcenia zintegrowanego – w treściach programowych wyeksponowane jest poznawanie pracy w wybranych zawodach.

Etap II – obserwacyjny – obejmuje z kolei dzieci klas IV–VI w szkole podstawowej. W kształceniu blokowym, w przedmiocie „historia i społeczeństwo” – w treściach programowych istnieje zapis: „Praca: jej znaczenie w życiu indywidualnym i zbiorowym; organizacja pracy i jej efekty w różnych epokach i współcześnie”. Z kolei w przedmiocie technika zadaniem szkoły jest doprowadzenie ucznia do poznania i oceniania swoich cech, możliwości i predyspozycji technicznych⁵.

Etap III – zwany etapem orientacji zawodowej I stopnia – obejmuje klasy I–II gimnazjum. W ramach przedmiotu „Wiedza o społeczeństwie” został wyodrębniony moduł: wychowanie do aktywnego udziału w życiu społecznym. Jednym z celów edukacji w zakresie tego modułu jest wstępne przygotowanie uczniów do aktywności zawodowej i odnalezienia się na rynku pracy. Z kolei w przedmiocie „Technika” efektem kształcenia powinno być określanie i ocenianie własnych mocnych cech ujawnianych w działaniach technicznych indywidualnych i zespołowych⁶. Natomiast w przedmiocie „Informatyka” zadaniem szkoły powinno być wspomaganie uczniów w rozpoznawaniu ich własnych uzdolnień i zainteresowań w celu świadomego wyboru zawodu⁷.

Etap IV – decyzyjny I stopnia – obejmuje klasę III gimnazjum. Etap ten kończy się egzaminem, który jest podstawą do starania się o przyjęcie do wybranej szkoły ponadgimnazjalnej. Na tym etapie uczniom niezdecydowanym pomocą powinny służyć poradnie psychologiczno-pedagogiczne, głównie poprzez rozwiązywanie problemów o charakterze zindywidualizowanym oraz udzielanie pomocy w wyborze dalszej drogi edukacyjnej i zawodowej osobom wymagającym specjalistycznego wsparcia (np. ze względu na ograniczenia wynikające ze stanu zdrowia, poziomu intelektualnego).

Etap V – orientacji zawodowej II stopnia – obejmuje: klasy I–III liceum ogólnokształcącego i liceum profilowanego, klasy I zasadniczej szkoły zawodowej (w której okres kształcenia trwa 2 lata), klasy I–II zasadniczej szkoły zawodowej (w której okres kształcenia trwa 3 lata) oraz klasy I–III technikum. W liceach ogólnokształcących rolę orientującą powinny spełniać zajęcia o cha-

⁵ Ministerstwo Edukacji Narodowej o reformie programowej – kształcenie blokowe, MEN, „Biblioteczka Reformy” Warszawa 1999, Zeszyt nr 9, s. 23.

⁶ Tamże, s. 29.

⁷ Ministerstwo Edukacji Narodowej o reformie programowej – gimnazjum, MEN, „Biblioteczka Reformy” Warszawa 1999, Zeszyt nr 8, s. 43–44.

rakterze prozawodowym. W liceach profilowanych uczeń powinien mieć okazję do kształtowania swoich preferencji zawodowych, w zależności od wybranego profilu, co do dalszej drogi kształcenia i zdobycia kwalifikacji w zawodzie, jaki wstępnie poznaje w liceum⁸. Natomiast w technikach i zasadniczych szkołach zawodowych szeroki profil nauczania powinien umożliwić elastyczne dostosowanie kwalifikacji do potrzeb rynku pracy bądź ukształtowania preferencji zawodowych dotyczących dalszej pracy⁹.

Etap VI – decyzyjny II stopnia – obejmuje: klasy III liceów ogólnokształcących i liceów profilowanych, klasy II lub III zasadniczej szkoły zawodowej, a także IV klasę technikum lub szkołę policealną. Młodzież kończąca te typy szkół może podjąć decyzję o kontynuacji nauki lub wejściu na rynek pracy. Na tym etapie wsparcia powinny udzielać także poradnie psychologiczno-pedagogiczne, poprzez wspomaganie nauczycieli w prowadzeniu zajęć, warsztatów oraz innych form pracy z uczniami, których celem powinno być kształtowanie umiejętności poszukiwania pracy, nawiązywania kontaktów z pracodawcami, czy przygotowywanie odpowiednich dokumentów aplikacyjnych, jak również przekazywanie uczniom, pragnącym kształcić się dalej, informacji o możliwościach dalszej nauki¹⁰.

Realizacja tak skonstruowanych zadań w zakresie orientacji i poradnictwa zawodowego na różnych etapach kształcenia wymaga spełnienia wielu warunków, a do najważniejszych z nich należą:

- a) współpraca szkół zawodowych z zakładami pracy (zarówno państwowymi, jak i prywatnymi),
- b) poszerzanie kontaktów szkół zawodowych z urzędami pracy i ich agendami doradczymi (centrami informacji i planowania kariery zawodowej),
- c) współpraca szkół zawodowych z gimnazjami, z których rekrutują się kandydaci do tych szkół,
- d) przygotowanie nauczycieli, także szkół zawodowych, do realizacji zadań z dziedziny orientacji zawodowej,
- e) wyposażanie szkół zawodowych (różnych typów i poziomów) w banki informacji zawodowej, jak również usytuowanie w nich zespołów do spraw orientacji zawodowej¹¹.

Koordinat powyższych działań stanowić mogą akty prawne normujące działalność zawodoznawczą w szkołach, ulegające ciągłym zmianom i modyfikacji, co świadczy o systematycznie podejmowanych pracach w tym zakresie.

⁸ K. Lelińska, *Orientacja i poradnictwo zawodowe w nowym systemie edukacji*, [w:] *Pedagogika pracy. Doradztwo zawodowe*, red. H. Bednarczyk, J. Figurski, M. Żurck, Radom 2005, s. 196.

⁹ R. Szubański, *Nowy system edukacji zawodowej*, [w:] *Edukacja zawodowa a rynek pracy. Raporty IPISS*, Warszawa 1999, Zeszyt nr 17, s. 41.

¹⁰ Por. K. Lelińska, *Orientacja i poradnictwo zawodowe...*, s. 197.

¹¹ Tamże, s. 198–199.

Działalność doradcy zawodu w placówkach oświatowych

W Ameryce oraz w krajach Europy Zachodniej już od dawna problematyka orientacji i poradnictwa zawodowego ma ogromne znaczenie, gdzie docenia się dobre ogólne przygotowanie przyszłego pracownika. W szkołach naucza się przedmiotów, których programy zawierają wiele informacji pozwalających uczniom na zdobywanie i aktualizowanie wiedzy potrzebnej do prawidłowego startu w dorosłe życie. W zakres tej wiedzy wchodzi m.in. wiedza o zawodach, o rynku pracy, poznawanie siebie, swoich możliwości, a także zainteresowań. Oprócz szkoły problematyką tą bardzo intensywnie zajmują się odpowiednio przygotowani doradcy zawodowi będący na ogół pracownikami resortu pracy.

Zainteresowanie resortu pracy poradnictwem zawodowym wśród młodzieży nie ogranicza się tam jedynie do przygotowywania wysoko kwalifikowanych kadr, ale zajmuje się ono również dostarczaniem osobom zainteresowanym (uczniom, nauczycielom, rodzicom, doradcom) literatury i innych materiałów zawodoznawczych. Problemom poradnictwa zawodowego poświęcane są międzynarodowe kongresy i seminaria, których protektorami są związki zawodowe, władze lokalne, przedstawiciele zainteresowanych resortów, a uczestniczą w nich przedstawiciele wielu krajów – specjaliści z zakresu poradnictwa zawodowego¹².

Podkreślić należy, że sama idea szkolnego doradztwa zawodowego uzyskała w chwili obecnej rozległe upowszechnienie, niemal w całej Europie Zachodniej. Treści tego poradnictwa są nawet bogate, a ich tematyka wyrażona została w następujących zdaniach:

- a) rozwijanie świadomości szans i możliwości oferowanych przez szkoły, poznawanie zawodów i miejsc pracy przy uwzględnieniu wymagań, jakie stawiają przed kandydatami,
- b) rozwijanie świadomości własnych zdolności, umiejętności, kwalifikacji, potrzeb, wartości i zainteresowań,
- c) nauczanie sposobów i procesów podejmowania decyzji oraz uświadamianie konsekwencji własnych wyborów,
- d) nauczanie sposobów radzenia sobie ze zmianami, rozwijanie umiejętności pozwalających na adaptację do zastanych warunków, a także wychodzenie naprzeciw nowym sytuacjom.

Poprzez powyższe treści można z powodzeniem uzyskać realizację trzech ważnych zadań ogólnych:

¹² W. Rachalska, *Problemy orientacji zawodowej i poradnictwa zawodowego w Polsce*, „Pedagogika Pracy” 1994, nr 23, s. 107.

- a) rozwój samowiedzy powiązany z zarządzaniem sobą,
- b) łączenie nauki i pracy,
- c) planowanie kariery¹³.

W większości krajów Unii Europejskiej podejmowane są działania mające na celu pomóc uczniom w należytych przemyśleniach ich decyzji dotyczących wyboru dalszej drogi edukacyjno-zawodowej. Polegają one głównie na ułatwieniu im orientacji i zapewnieniu poradnictwa edukacyjnego i zawodowego na różnych etapach kształcenia. Określono w tym celu specjalne procedury orientacji i poradnictwa zawodowego, koncentrując ich problematykę na 4 etapach kariery edukacyjnej ucznia, do których należą: etap szkoły podstawowej, etap niższej edukacji średniej, etap końcowy edukacji niższego szczebla, etap średniej edukacji szczebla wyższego. Należy dodać, że działania z zakresu wprowadzonych procedur orientacji i poradnictwa realizowane są w krajach UE w sposób bardzo różnorodny¹⁴.

W Polsce istnieje wiele podobieństw w postrzeganiu roli orientacji i poradnictwa na różnych etapach szkolnych. Podkreślenia wymaga fakt już akcentowany wcześniej, że poza wstępnymi informacjami o zawodach realizowanymi w całokształcie procesu kształcenia 6-letniej szkoły podstawowej, profesjonalny charakter orientacji i poradnictwa zawodowego powinien mieć miejsce w gimnazjum. Ma to związek z koniecznością wyboru przez absolwentów tego typu szkoły kolejnej znaczącej drogi edukacyjno-zawodowej. Kolejnym znaczącym etapem dla kariery edukacyjnej i zawodowej jest liceum, po którym uczniowie mogą wybrać szkołę policealną przygotowującą do zawodu lub szkołę wyższą. W optymalnej decyzji w każdej z tych sytuacji pomocny powinien być doradca zawodowy działający na terenie szkoły a podstawę tych działań powinny stanowić programy orientacji i doradztwa w szkołach, a także europejskie modele orientacji i poradnictwa zawodowego (stanowiące podstawę profesjonalnego przygotowywania szkolnych doradców zawodowych)¹⁵.

Pomimo to, problematyka poradnictwa zawodowego w polskich szkołach nie może zająć należytej pozycji. Nie zmienia tego stanu rzeczy fakt, że poradnictwu w odniesieniu do dzieci i młodzieży podlegają nie tylko szkoły, ale również poradnie psychologiczno-pedagogiczne lub specjalistyczne poradnie zawodowe, bowiem ich powstanie uzależnione jest od decyzji władz oświatowych na danym terenie.

A przecież to szkoła wraz z innymi instytucjami i osobami wspierającymi decyzje edukacyjno-zawodowe uczniów, powinna być podstawową placówką

¹³ A. Paszkowska-Rogacz, *Doradztwo zawodowe w systemach szkolnych Unii Europejskiej*, [w:] *Pedagogika pracy. Doradztwo zawodowe...*, s. 187.

¹⁴ Por. B. Baraniak, J. Figurski, *Praca doradcy zawodowego w placówkach oświatowych*, [w:] *Pedagogika pracy. Doradztwo zawodowe...*, s. 208–209.

¹⁵ Tamże, s. 209.

przygotowującą ich do przyszłych zadań zawodowych oraz do wyboru dalszego kierunku kształcenia. Jedynie szkoła daje możliwość długofalowej, systematycznej pracy w tym zakresie.

Tak więc, nie ulega wątpliwości, że w okresie szybkich przemian społeczno-gospodarczych, reforma systemu edukacji wymaga stworzenia w Polsce modelu poradnictwa zawodowego, które gwarantowałoby dostępność i powszechność profesjonalnych usług doradczych na terenie szkoły. Takie też zlecenia, dotyczące profesjonalnej pomocy doradczej dla uczniów i studentów, zawierało Memorandum Komisji Europejskiej z roku 2000, które stosowane są w praktyce przez państwa Unii Europejskiej. W większości tych krajów, bowiem funkcjonują w szkołach doradcy zawodowi, którzy realizują specjalne programy orientacji zawodowej za pomocą różnych form, metod i środków. Różnią się one sposobami realizacji, ale posiadają pewne stałe i wspólne dla wszystkich krajów treści. Programy te można podzielić na cztery grupy tematyczne:

- a) rozwijanie świadomości szans i możliwości oferowanych przez szkoły, zawody i miejsca pracy, przy uwzględnianiu wymagań, jakie stawiają przed kandydatami,
- b) rozwijanie świadomości własnych zdolności, umiejętności, kwalifikacji, potrzeb, wartości i zainteresowań w aspekcie życzeniowym oraz rzeczywistym,
- c) nauka procesu podejmowania decyzji, stylów decyzyjnych oraz uświadamianie konsekwencji wyborów,
- d) nauka radzenia sobie ze zmianą, rozwój umiejętności pozwalających na adaptację do zastanych warunków, dostępność także wychodzenie naprzeciw nowym sytuacjom¹⁶.

Na tle istniejących rozwiązań w krajach Unii Europejskiej Polska przedstawia się mało korzystnie. Tym bardziej uwidacznia się potrzeba wzmocnienia działań szkoły w dziedzinie orientacji i poradnictwa zawodowego, poprzez wprowadzenie profesjonalnej kadry doradców zawodu, która mogłaby zagwarantować dostępność i powszechność usług doradczych na terenie szkoły. Pracownicy tych szkół, odpowiedzialni za przebieg procesu przygotowania swoich uczniów do podjęcia decyzji edukacyjno-zawodowej, do których należą w szczególności nauczyciel, wychowawca i pedagog szkolny, mają za mało czasu na prowadzenie działań zawodoznawczych w sposób kompetentny i nie są do tego odpowiednio przygotowani. Zdecydowanie niewystarczająca jest również pomoc pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych w tym zakresie.

W związku z tymi ustaleniami, istotnego znaczenia nabiera koncepcja szkolnego doradcy zawodu, zwłaszcza w szkołach ogólnokształcących (gimnazjalnych i licealnych).

¹⁶ *Model zintegrowanego poradnictwa zawodowego w Polsce, Narodowe Obserwatorium Kształcenia i Szkolenia Zawodowego*, red. W. Trzeciak, E. Drogosz-Zabłocka, Warszawa 1999, s. 41–42.

Potrzeba utworzenia stanowiska szkolnego doradcy zawodu wynika nie tylko z konieczności dostosowania do standardów krajów Unii Europejskiej, w związku z członkostwem Polski w jej strukturach. Istnieje, bowiem potrzeba profesjonalnej pomocy, usytuowanej blisko ucznia, zwiększającej trafność podejmowanych decyzji edukacyjnych i zawodowych, minimalizującej koszty psychiczne wynikające z niewłaściwych wyborów i koszty materialne związane z dojazdem do placówek specjalistycznych. Chodzi również o zagwarantowanie systematycznego oddziaływania na uczniów w ramach planowych działań realizowanych metodami aktywnymi (warsztaty, zajęcia aktywizujące). Ponadto ważne jest udzielanie uczniom pomocy w wyborze i selekcji informacji dotyczących edukacji i rynku pracy, zgodnie z planowanym przez nich kierunkiem rozwoju zawodowego oraz obniżenie społecznych kosztów kształcenia dzięki poprawieniu trafności wyborów na kolejnych etapach edukacji¹⁷.

Do innych znaczących przyczyn powstania tej koncepcji należą: chaos informacyjny na rynku edukacyjnym wynikający z zawirowań reformy; ograniczone możliwości poradni psychologiczno-pedagogicznych w pomocy wszystkim uczniom, a także potrzeba kształtowania u uczniów umiejętności różnorodnej aktywności życiowej i zawodowej.

Obecność doradców zawodowych w placówkach szkolnych stanowi korzyść nie tylko dla uczniów, którzy będą mogli uzyskać pomoc w planowaniu swojej drogi edukacyjno-zawodowej, a także dla nauczycieli, którzy uzyskają wsparcie w prowadzeniu zajęć zawodoznawczych oraz dla rodziców, którzy otrzymają informacje, mające wpływ na decyzje zawodowe ich dzieci.

Działania szkolnego doradcy przyczyniają się do poszerzania edukacyjnych i zawodowych perspektyw uczniów, oraz do podejmowania przez nich świadomych, trafniejszych decyzji edukacyjno-zawodowych. Ułatwiają im ponadto wejście na rynek pracy dzięki poznaniu procedur pozyskiwania i utrzymania pracy a także kształtują świadomość konieczności i możliwości zmian w zaplanowanej karierze zawodowej. W rezultacie powinno doprowadzić to do zmniejszenia liczby niepowodzeń szkolnych, zniechęcenia uczniów, porzucania szkoły a potem pracy, jako konsekwencji niewłaściwych wyborów¹⁸.

W związku z tym, zakres obowiązków szkolnego doradcy zawodu obejmuje:

- systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania uczniów na informacje i pomoc w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej,
- gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu i kierunku kształcenia,

¹⁷ A. Łukasiewicz, G. Sołtysińska, *Szkolny doradca zawodu – projekt KOWEŻiU*, Warszawa 2003, s. 5–6.

¹⁸ Tamże, s. 9.

- wskazywanie osobom zainteresowanym (młodzieży, rodzicom, nauczycielom) źródeł dodatkowej, rzetelnej informacji na poziomie regionalnym, ogólnokrajowym, europejskim i światowym na temat:
 - a) rynku pracy,
 - b) trendów rozwojowych w świecie zawodów i zatrudnienia,
 - c) możliwości wykorzystania posiadanych uzdolnień i talentów w różnych obszarach świata pracy:
 - instytucji i organizacji wspierających funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w życiu codziennym i zawodowym,
 - alternatywnych możliwości kształcenia dla młodzieży z problemami emocjonalnymi i niedostosowaniem społecznym,
 - programów edukacyjnych Unii Europejskiej,
 - porównywalności dyplomów i certyfikatów zawodowych;
 - d) udzielanie indywidualnych porad edukacyjnych i zawodowych uczniom i ich rodzicom,
 - e) prowadzenie grupowych zajęć aktywizujących, przygotowujących uczniów do świadomego planowania kariery i podjęcia roli zawodowej,
 - f) kierowanie, w sprawach trudnych, do specjalistów: doradców zawodowych w poradniach psychologiczno-pedagogicznych i urzędach pracy, lekarzy itp.,
 - g) koordynowanie działalności informacyjno-doradczej szkoły,
 - h) wspieranie rodziców i nauczycieli w działaniach doradczych poprzez organizowanie spotkań szkoleniowo-informacyjnych, udostępnianie im informacji i materiałów do pracy z uczniami itp.,
 - i) współpraca z Radą Pedagogiczną w zakresie tworzenia i zapewnienia ciągłości działań wewnątrzszkolnego systemu doradztwa, zgodnie ze statutem szkoły, a także realizacji zadań z zakresu przygotowania uczniów do wyboru drogi zawodowej, zawartych w programie wychowawczym szkoły¹⁹.

Ważnym zadaniem dla szkolnego doradcy zawodu jest również pomoc w tworzeniu i opieka nad Szkolnymi Ośrodkami Kariery (tzw. SzOK-ami), które zostały utworzone przy pomocy grantów w ramach trzech edycji konkursów w latach 2003–2007. Konkursy te były jedną z inicjatyw rządowego programu aktywizacji zawodowej absolwentów „Pierwsza praca”, mającej na celu ułatwienie uczniom wybór drogi dalszego kształcenia a absolwentom szkół rozpoczęcie aktywności zawodowej. Szkolne Ośrodki Kariery mają za zadanie pomóc w wyrównywaniu szans edukacyjnych i zapewnić możliwości korzystania z technologii informacyjnej i komunikacyjnej w uczeniu się i rozwiązywaniu problemów edukacyjno-zawodowych uczącej się młodzieży oraz w przygotowaniu jej do wejścia na rynek pracy.

¹⁹ A. Łukaszewicz, G. Sołtysińska, *Szkolny doradca zawodowy...*, s. 6–7.

Pomoc uczniom w wyborze dalszej drogi edukacyjno-zawodowej na terenie szkoły wymaga wypracowania stabilnego systemu doradztwa zawodowego, który zapewni uczniom nie tylko poznanie możliwości zdobycia zawodów oferowanych przez szkoły, oraz wymagań, jakie stawiają one kandydatom, lecz także umożliwi rozwijanie świadomości własnych uzdolnień i zainteresowań, a co za tym idzie prawidłowej samooceny. Ponadto tworzony system doradztwa powinien zapewnić poznanie procesu podejmowania decyzji oraz uświadomienie konsekwencji dokonanych wyborów. Powinien również stworzyć możliwość kształcenia umiejętności radzenia sobie ze zmianami, poprzez rozwijanie umiejętności adaptacyjnych oraz umiejętności wychodzenia naprzeciw nowym sytuacjom i nowym wyzwaniom²⁰. Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego to ogół działań podejmowanych przez szkołę w celu przygotowania uczniów do wyboru zawodu, poziomu i kierunku kształcenia. System ten powinien określać role i zadania nauczycieli w ramach rocznego planu działań, czas i miejsce realizacji zadań, oczekiwane efekty i metody pracy. Celem organizacji wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego jest zapewnienie uczniowi bliższej (bo we własnej szkole) i systematycznej, rozłożonej w czasie pomocy doradczej. Właśnie w głównej mierze projektowanie i realizacja programu doradztwa zawodowego w szkołach powinna znajdować się w gestii szkolnego doradcy zawodu we współpracy z pedagogiem szkolnym, wychowawcą i nauczycielami przedmiotowymi²¹.

Realizacja koncepcji szkolnego doradcy zawodowego koreluje z zapisami ramowego statutu publicznego gimnazjum (oraz ramowych statutów szkół ponadgimnazjalnych), które nakładają na dyrektorów i rady pedagogiczne obowiązek organizacji wewnątrzszkolnego systemu doradztwa oraz zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia. Natomiast Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. Nr 11, poz. 114) tworzy podstawę prawną do zatrudnienia w szkole i placówce szkolnego doradcy zawodowego.

W dotychczasowym modelu poradnictwa zawodowego główne zadania z zakresu doradztwa zawodowego dotyczące problemów podejmowania decyzji zawodowych i edukacyjnych realizowane były przede wszystkim przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne oraz poradnie specjalistyczne.

W chwili obecnej, pokłada się wielkie nadzieje w działalności poradni psychologiczno-pedagogicznych, choć rzeczywistość wskazuje na wiele braków w tym zakresie a zmiany organizacyjne nie wpłynęły korzystnie na pozycję poradnictwa zawodowego w Polsce.

²⁰ M. Parzonko, *Wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego w gimnazjum*, [w:] *Pedagogika pracy. Doradztwo zawodowe...*, s. 231.

²¹ A. Łukaszewicz, G. Sołtysińska, *Szkolny doradca zawodowy...*, s. 6–7.

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne to instytucje działające w systemie edukacji, które wspomagają działania nauczycieli i udzielają porad zawodowych uczniom na różnych etapach podejmowania decyzji o wyborze zawodu i szkoły. Pracownicy tych poradni objęli opieką i pomocą psychologiczno-pedagogiczną przede wszystkim dzieci i młodzież do 19 roku życia oraz rodziców, nauczycieli i wychowawców. Ogólnie rzecz ujmując poradnie psychologiczno-pedagogiczne prowadzą działalność diagnostyczną, terapeutyczną, profilaktyczną i doradczą. Niektórzy autorzy dodają działalność konsultacyjną, informacyjną i psychoedukacyjną. Ze specjalistycznej pomocy poradni psychologiczno-pedagogicznej korzystają głównie dzieci, które mają trudności w nauce oraz sprawiające trudności wychowawcze, dzieci i młodzież niepełnosprawna, dzieci zdolne, dzieci wychowujące się w trudnych warunkach rodzinnych, uczniowie szukający porad w sprawie wyboru szkoły i zawodu, a także młodzież z problemami osobistymi.

Głównym zadaniem poradni psychologiczno-pedagogicznej w zakresie orientacji, poradnictwa i doradztwa zawodowego wśród młodzieży jest intensywna współpraca ze szkołami, która może zapewnić pełniejszą realizację przedmiotów zawierających treści programowe związane z orientacją zawodową prowadzonych w szkołach. Stanowią one, bowiem metodyczne i merytoryczne wsparcie dla uczniów oraz dla nauczycieli, a pracujący w nich doradcy zawodowi mają za zadanie pomóc w kształtowaniu rozwoju zawodowego dzieci i młodzieży poprzez udostępnianie i upowszechnianie informacji zawodowych, a także poprzez udzielanie uczniom i ich rodzicom oraz nauczycielom porad dotyczących kształcenia zawodowego oraz wyboru przyszłego zawodu.

Na tej podstawie określić można dwie podstawowe grupy funkcji poradni psychologiczno-pedagogicznej w zakresie współpracy ze szkołami:

- a) funkcje metodyczne – konsultacje dla doradców, pomoc w opracowywaniu programów orientacji i poradnictwa zawodowego lub konsultowanie szkolnych programów wychowawczych,
- b) funkcje szkoleniowo-instruktażowe – tworzenie grup wsparcia dla nauczycieli prowadzących z uczniami pracę warsztatową z zakresu planowania rozwoju osobistego i zawodowego.

W związku z powyższym można określić trzy podstawowe zadania poradni psychologiczno-pedagogicznej w zakresie szeroko rozumianej orientacji, poradnictwa i doradztwa zawodowego wśród młodzieży:

- a) wspomaganie działań zawodoznawczych nauczycieli,
- b) udostępnianie i upowszechnianie informacji zawodowych,
- c) udzielanie porad zawodowych uczniom na różnych etapach podejmowania decyzji o wyborze zawodu i szkoły²².

²² A. Wierzchowska-Szymanek, *Rola poradni psychologiczno-pedagogicznej w okresie transformacji doradztwa zawodowego*, [w:] *Pedagogika pracy. Doradztwo zawodowe...*, s. 212.

Gimnazjum, jako nowy typ szkoły wprowadzony przez reformę edukacji, stało się ogromnym wyzwaniem dla nauczycieli i pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych. Egzamin kończący gimnazjum jest podstawą do starań o przyjęcie do szkoły ponadgimnazjalnej. Dlatego też niezbędna jest pomoc poradni w przygotowaniu nauczycieli do prowadzenia takich form pracy z uczniami, które sprzyjać będą samopoznaniu i precyzowaniu ich preferencji zawodowych. Udział pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznej w przygotowaniu uczniów do wyboru drogi zawodowej może mieć charakter pracy z grupą, której adresatami są w szczególności uczniowie klas kończących poszczególne etapy edukacji. W coraz szerszym zakresie pracowników przygotowuje się do organizowania dla uczniów:

- lekcji zawodoznawczych,
- spotkań w specjalistycznych poradniach zawodowych, gabinetach zawodoznawczych i centrach informacji zawodowej oraz centrach edukacji praktycznej i ustawicznej (o ile znajdują się na terenie działania poradni i szkół),
- pogadank zawodoznawczych i spotkań informacyjnych dla rodziców,
- punktów informacji szkolnej i giełdy wolnych miejsc w szkołach (we współpracy z kuratorami oświaty i szkołami ponadpodstawowymi) w okresie rekrutacyjnym,
- giełd i targów zawodoznawczych, organizowanych przez poradnie z udziałem szkół wszystkich typów i rodzajów oraz zakładów i urzędów pracy, cechów rzemiosł i zakładów doskonalenia zawodowego oraz instytucji administracji samorządowej,
- warsztatów (często we współpracy z nauczycielami lub pracownikami urzędów pracy), których celem jest kształtowanie aktywności i kreatywności oraz nabywanie przez młodzież takich umiejętności jak: poznawanie siebie i własnych możliwości psychofizycznych, podejmowanie decyzji dotyczących wyboru zawodu i form kształcenia prowadzących do uzyskania kwalifikacji niezbędnych do jego wykonania, prezentowanie siebie w różnych sytuacjach, radzenie sobie ze stresem egzaminacyjnym, aktywne poszukiwanie pracy i przygotowanie dokumentów potrzebnych pracodawcy²³.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna może mieć również charakter rozwiązywania problemów indywidualnych, związanych z wyborem najważniejszego zawodu i szkoły. Dotyczy ona zwłaszcza takich sytuacji, w których uczeń:

- poszukuje potwierdzenia czy podjęta decyzja zawodowa jest trafna,
- posiada niepełne informacje o istniejących zawodach i szkołach,
- nie zna w pełni własnych zainteresowań, uzdolnień, charakteru i temperamentu, czyli cech, które powinny wyznaczać kierunek poszukiwań zawodu,

²³ *Ministerstwo Edukacji Narodowej o pomocy psychologiczno-pedagogicznej...*, s. 58–59.

- ma trudności z podjęciem decyzji zawodowej, spowodowane przewlekłymi schorzeniami i wadami fizycznymi,
- posiada odmienne poglądy od rodziców dotyczące wyboru przyszłego zawodu lub szkoły,
- potrzebuje pomocy w zmianie szkoły ponadpodstawowej,
- potrzebuje pomocy w wyborze praktyk zawodowych (w szczególności w zawodach rzemieślniczych)²⁴.

Niestety wiele jeszcze zadań poradni z zakresu pomocy w wyborze przyszłej drogi edukacyjno-zawodowej wśród młodych ludzi pozostaje w sferze postulatów. Obsada kadrowa tych placówek również pozostawia wiele do życzenia, gdyż stosunkowo niewielki procent pracowników legitymuje się przygotowaniem do prowadzenia działalności zawodoznawczej. Dużym ułatwieniem dla realizacji tych zadań byłaby współpraca różnych placówek w obrębie powiatu oraz województwa. Chodzi tu głównie o uregulowanie współpracy z lekarzami profilaktykami i lekarzami medycyny pracy, kwalifikującymi do nauki zawodu uczniów z problemami zdrowotnymi. Niemalże znaczenie miałyby zobligowanie placówek oświaty pozaszkolnej i urzędów pracy do przekazywania poradniom informacji niezbędnych do prowadzenia przez nie działalności doradczej.

Nie bez wpływu byłoby również powszechniejsze włączanie się nauczycieli, wychowawców i pedagogów szkolnych do zadań orientacji zawodowej jako doradców zawodowych ucznia w planowaniu przez niego zawodowej przyszłości. Istotnym zadaniem dla poradni psychologiczno-pedagogicznej powinno być stymulowanie nauczycieli i wychowawców klas do tworzenia takich programów wychowawczych szkół, aby orientacją zawodową obejmowane były coraz młodszymi klasy. Bowiem właściwe przygotowanie uczniów do wyboru dalszej drogi edukacyjnej jak i przyszłego zawodu to przede wszystkim efekt systematycznej długofalowej pracy nauczycieli, prowadzonej w szkołach podstawowych, gimnazjalnych, jak i we wszystkich typach szkół ponadgimnazjalnych.²⁵

Reasumując – najbardziej znaczącą zmianą dotyczącą roli poradni psychologiczno-pedagogicznej w obszarze orientacji, poradnictwa i doradztwa zawodowego wśród młodzieży jest fakt, że została ona (na równi ze szkołą) ustawowo zobowiązana do wspierania uczniów, metodami aktywnymi, w dokonywaniu wyboru kierunku dalszego kształcenia, zawodu i planowania kariery zawodowej oraz udzielania informacji w tym zakresie, oraz do wspierania nauczycieli w organizowaniu wewnątrzszkolnego systemu doradztwa oraz zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu.

W sytuacji, gdy bezrobocie w Polsce utrzymuje się wciąż na stosunkowo wysokim poziomie, nieodzowna staje się pomoc doradców zawodowych dostępna na każdym etapie życia człowieka. W związku z powyższymi ustaleniami,

²⁴ Tamże, s. 58–59.

²⁵ *Ministerstwo Edukacji Narodowej o pomocy psychologiczno-pedagogicznej...*, s. 61.

śluszną zdaje się koncepcja szkolnego doradcy zawodowego oraz jak najszybsze wprowadzenie jej do praktyki pedagogicznej.

Bibliografia

- Baraniak B., Figurski J., *Praca doradcy zawodowego w placówkach oświatowych*, [w:] *Pedagogika pracy. Doradztwo zawodowe*, red. H. Bednarczyk, J. Figurski, M. Żurek, Radom 2005.
- Delors J., *Edukacja – jest w niej ukryty skarb. Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku*, Warszawa 1998.
- Lelińska K., *Orientacja i poradnictwo zawodowe w nowym systemie edukacji*, „Nowa Edukacja Zawodowa” 2000, nr 2.
- Lelińska K., *Orientacja i poradnictwo zawodowe w nowym systemie edukacji*, [w:] *Pedagogika pracy. Doradztwo zawodowe*, red. H. Bednarczyk, J. Figurski, M. Żurek, Radom 2005.
- Łukaszewicz A., Sołtysińska G., *Szkolny doradca zawodowy – projekt KOWEziU*, Warszawa 2003.
- Ministerstwo Edukacji Narodowej o reformie programowej – gimnazjum*, MEN, „Biblioteczka Reformy” Warszawa 1999, Zeszyt nr 8.
- Ministerstwo Edukacji Narodowej o reformie programowej – kształcenie blokowe*, MEN, „Biblioteczka Reformy” Warszawa 1999, Zeszyt nr 9.
- Model zintegrowanego poradnictwa zawodowego w Polsce, Narodowe Obserwatorium Kształcenia i Szkolenia Zawodowego*, red. W. Trzeciak, E. Drogosz-Zabłocka, Warszawa 1999.
- Parzonko M., *Wewnętrzny system doradztwa zawodowego w gimnazjum*, [w:] *Pedagogika pracy. Doradztwo zawodowe*, red. H. Bednarczyk, J. Figurski, M. Żurek, Radom 2005.
- Paszkowska-Rogacz A., *Doradztwo zawodowe w systemach szkolnych Unii Europejskiej*, [w:] *Pedagogika pracy. Doradztwo zawodowe*, red. H. Bednarczyk, J. Figurski, M. Żurek, Radom 2005.
- Rachalska W., *Problemy orientacji zawodowej i poradnictwa zawodowego w Polsce*, „Pedagogika Pracy” 1994, nr 23.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 1999 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego (Dz. U. Nr 14, poz. 129).
- Szubański R., *Nowy system edukacji zawodowej*, [w:] *Edukacja zawodowa a rynek pracy, Raporty IPiSS*, Warszawa 1999, Zeszyt nr 17.
- Walukowa J., *Wybór zawodu a przyszła praca*, [w:] *Orientacja i poradnictwo zawodowe w szkole podstawowej*, red. W. Rachalska, Warszawa 1980.
- Wierzchowska-Szymanek A., *Rola poradni psychologiczno-pedagogicznej w okresie transformacji doradztwa zawodowego*, [w:] *Pedagogika pracy. Doradztwo zawodowe*, red. H. Bednarczyk, J. Figurski, M. Żurek, Radom 2005.

Streszczenie

Zmiana sytuacji gospodarczej i polityczno-ekonomicznej, związana z wejściem Polski do Unii Europejskiej jak i wysoki procent bezrobocia wpływają na to, że nieodzowna stała się młodym ludziom, wchodzącym na rynek pracy, wiedza o istniejących zawodach, o aktualnej sytuacji na tym rynku, a także o instytucjach, które mogą pomóc w zdobyciu takiej wiedzy. Niestety, istnieje wiele zjawisk świadczących o dużych brakach w prowadzeniu właściwej działalności zawodoznawczej w polskich szkołach. Pracownicy tych szkół, odpowiedzialni za przebieg procesu przygotowania uczniów do podjęcia decyzji edukacyjno-zawodowej, mają za mało czasu na prowadzenie działań zawodoznawczych w sposób kompetentny i nie są do tego odpowiednio przygotowani. W dotychczasowym modelu poradnictwa zawodowego główne zadania z zakresu doradztwa zawodowego dotyczące problemów podejmowania decyzji zawodowych i edukacyjnych realizowane były przede wszystkim przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne oraz poradnie specjalistyczne. Niestety, szczupła obsada kadrowa, jak i ograniczona dostępność do tych instytucji nie pozwalały w sposób zadowalający spełniać tych zadań. Dlatego też ważnym elementem tworzonego systemu poradnictwa zawodowego jest koncepcja szkolnego doradcy zawodowego. Zgodnie z jej założeniami rola doradcy polega na wspieraniu działalności szkoły w rozwoju zawodowym uczniów. Ich obecność w placówkach szkolnych to korzyść nie tylko dla uczniów, którzy mogą uzyskać pomoc w planowaniu swojej drogi edukacyjno-zawodowej, a także dla nauczycieli, którzy mogą uzyskać wsparcie w prowadzeniu zajęć zawodoznawczych oraz dla rodziców, którzy powinni otrzymać informacje, mające wpływ na decyzje zawodowe ich dzieci.